

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
София – България

Философски факултет
Катедра Политология

Фатен Камал Гатас
От Израел

**Дисертация за придобиване на образователната и научна степен
„доктор“**

Тема на дисертацията:

„Палестинският народ в Израел, Между националното и
гражданското“

Докторантура на самостоятелна подготовка.

Научен ръководител: Проф.дпн Татяна Александрова Дронзина

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
София, България

Декември 2024 г

Автореферат

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	7
ПЪРВА ГЛАВА	13
ТЕОРЕТИЧНИ ВЪПРОСИ НА ГРАЖДАНСТВОТО	13
1.1. Еволюция на концепцията	13
1.2. Гражданството и скриването на „Другия“	18
1.3. Дефиниране на понятието гражданство	21
1.4. Гражданство, гражданско общество и национална идентичност	23
1.5. Гражданство и държава	25
1.6. Два теоретични модела на гражданството	31
1.7. Рамкиране на гражданството	32
1.8. Границите на либералното гражданство	34
1.9. Мултикултурно гражданство: напрежението между индивидуалните и групово диференцираните права	37
1.10. Глобализация и гражданство	40
1.11. Гражданската идентичност	42
1.12. Дискурсът за гражданството	42
Втора ГЛАВА	44
ГРАЖДАНСТВОТО НА ПАЛЕСТИНЦИТЕ В ИЗРАЕЛ	44
2.1. Палестинците като коренно малцинство	44
2.2. Израел и характеристиките на държавата на заселниците	45
2.3. Начало на съпротивата на палестинците срещу заселниците.	46
2.4. Палестина през Втората световна война	49
2.5. Независимостта на Израел - Накбата (катастрофата) на палестинския арабски народ	53
2.6. Как арабите стават граждани на Израел след войната от 1948 г.?	55
2.7. Битката за червените карти	55
2.7. Евакуиране на селата и насилствено прокуждане на жителите им	57
2.8. „Инфилтраторите“	58
2.9. Борбата срещу военното управление	60
ГЛАВА ТРЕТА	61

ДЪЛБОКО РАЗДЕЛЕНИТЕ ОБЩЕСТВА. ИЗРАЕЛСКОТО ОБЩЕСТВО КАТО ДЪЛБОКО РАЗДЕЛЕНО И ЕМПИРИЧНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА НЕПЪЛНОТО ГРАЖДАНСТВО НА ИЗРАЕЛСКИТЕ ПАЛЕСТИНЦИ	61
3.1. Теоретични бележки относно дълбоко разделените общества	61
3.2. Израелското общество като дълбоко разделено общество.	64
3.3.Емпирични доказателства за непълното гражданство на израелските палестинци	68
3.3.1. Правен статут на палестинското малцинство в Израел	68
3.3.2. Образование	78
ГЛАВА ЧЕТВЪРТА	91
ЗЕМЯТА, СОБСТВЕНОСТТА И МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ЦЕНТЪР НА БОРБАТА	91
4.1. Земята	91
4.2. Непризнатите села около Негев	97
4.3. Местно управление в Израел	99
ГЛАВА ПЕТА	104
ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И РЕЛИГИОЗНИ ПРАВА	104
5.1. Разлики в здравеопазването между арабските и еврейските общности	104
5.1.1. Здравни показатели в арабското общество	106
5.2.2. Расизъмът, дискриминацията и изключването са вредни за здравето:	109
5.3. Религиозни и културни права	110
5.3.1 .Християни в Израел:	111
5.3.2. Мюсюлманите в Израел:	117
5.3.3. Друзи в Израел	122
5.3.4. Палестинските жени в Израел	125
ГЛАВА ШЕСТА	128
АРАБСКИТЕ ГРАЖДАНИ НА ИЗРАЕЛ В БОРБА ЗА СВОИТЕ ПРАВА	128
6.1. Борбата на палестинския народ за независимост	128
6.2. Арабските партии в Израел	135
6.3. Международните организации и държави и правата на арабите в Израел	146
6.4. Визията на палестинското малцинство в Израел	150
За емпиричното изследване	153
Заключение	156
Библиография	157

УВОД

Палестина е исторически важен регион с богато културно и религиозно наследство, обитаван от палестинци, които са живели там с векове. След появата на ционисткото движение и подкрепата на колониалните сили, през 1948 г. е създадена държавата Израел, което доведе до изгонването на палестинците (Накба) и окупация на техните земи.

Въпреки това, около 154 000 палестинци останаха в Израел, ставайки негови граждани, но живеещи под дискриминация и расистки закони. Те запазиха своята идентичност, език и култура, балансирайки между лоялност към своя народ и израелското гражданство. Въпреки изолацията от арабския свят и репресиите, те продължават да участват в обществения и политически живот.

След войната от 7 октомври 2023 г., положението се влоши – палестинците в Израел са обявени за „четвърти фронт“, преследвани, арестувани и лишени от основни права. Израелската държава приема още по-строги расистки закони, а насилието срещу тях се засилва.

Въпреки всичко, палестинците в Израел отказват да се предадат, държейки се за земята си с достойнство и устойчивост, подобно на вековните маслини, които символизират тяхната издръжливост. Те продължават борбата за справедливост, свобода и правото си да живеят като равноправни граждани.

Обект и предмет на изследването

Обектът на изследването са правата на гражданите на държавата Израел, а предметът – правата на палестинците с израелско гражданство и тяхното ограничаване.

Основен изследователски въпрос

Ползват ли се палестинците – граждани на Израел с пълния обем права и възможности, които характеризират съвременното демократично гражданство?

Изследователска хипотеза

Въпреки формалното гражданство, палестинците в Израел не се ползват с равни права и възможности. Хипотезата се основава на три елемента:

1. **Палестинците са "другият" в Израел** – техните права не са приоритет в политическия дискурс.
2. **Липса на интеграционна политика** – Израел, макар и мултикултурен, няма ефективен механизъм за включване на палестинските граждани.

3. **Активно гражданско участие** – въпреки ограниченията, палестинците продължават да се борят за равни права в духа на европейските стандарти.

Цели и задачи

Цел: Да се анализира състоянието на гражданството на палестинците в Израел.

Задачи:

- Да се идентифицират механизмите за ограничаване на техните права.
- Да се оценят рестрикциите при упражняване на гражданските права.
- Да се сравни статутът на еврейските и палестинските граждани.

Методология

1. **Документално проучване** – анализ на правни актове, политики и отчети.
2. **Наблюдение** – директно и индиректно следене на социални и правни практики.
3. **Полуструктурирани интервюта** – качествено проучване на мненията на засегнатите групи.
4. **Сравнителен анализ** – между правата на евреи и палестинци в Израел.

Теоретични методи:

- **Анализ** – разлагане на проблема на съставните му елементи.
- **Синтез** – обединяване на данните в цялостна картина.
- **Сравнение** – оценка на различията в правата на двете групи.

Структура на дисертацията

1. **Теоретични основи на гражданството** – дефиниции и международни стандарти.
2. **Дълбоко разделени общества** – случаят на Израел.
3. **Сравнение на гражданските права** – дискриминацията срещу палестинците, въпреки формалното равенство.

Заключение

Изследването доказва, че палестинците в Израел, макар и граждани, са подложени на системни ограничения, които ги поставят в неравностойно положение спрямо еврейското мнозинство. Въпреки това, те продължават да се борят за равноправие, демонстрирайки устойчивост и воля за участие в обществото. Резултатите подкрепят хипотезата, че израелското гражданство не е напълно демократично за всички свои граждани.

ПЪРВА ГЛАВА

ТЕОРЕТИЧНИ ВЪПРОСИ НА ГРАЖДАНСТВОТО

1. Въведение и теоретични основи на гражданството

Гражданството е правен и социален статут, който определя принадлежността на индивидите към държава, предоставяйки им права, задължения и възможности за участие в политическия и обществен живот. То е свързано с националната идентичност, но в условията на глобализацията се трансформира, включвайки транснационални и мултикултурни измерения.

2. Историческо развитие на концепцията за гражданство

- **Античността:** В Древна Гърция и Рим гражданството е ограничено до свободните мъже, изключвайки жени, роби и чужденци. Аристотел го свързва с политическо участие и добродетел.
- **Просвещението:** Идеите за равенство и права на човека поставят основите на модерното гражданство, но то остава свързано с националната държава.
- **Съвременността:** Гражданството се разширява, включвайки социални и икономически права (Т. Х. Маршал), но среща предизвикателства от глобализацията и мултикултурализма.

3. Гражданството като механизъм за включване и изключване

Гражданството често се използва за изграждане на "другост" – социални групи, които са маргинализирани или лишени от пълни права. Примери:

- **САЩ:** Исторически изключване на чернокожи и коренни американци (Токвил).
- **Израел:** Палестинците с израелско гражданство са подложени на системна дискриминация.

4. Теоретични модели на гражданството

1. Ексклузивен модел (Дейвид Милър):

- Гражданството е свързано с националната принадлежност и ограничено в териториални и културни граници.
- Подчертава важността на обща идентичност за социална кохезия.

2. Инклузивен модел (Уил Кимлика, Саския Сасен):

- Набляга на универсални права и мултикултурно признание.
- Признава глобалното гражданство и правата на мигрантите.

5. Гражданството в условията на глобализация

- **Гъвкаво гражданство:** Индивиди притежават множество паспорти, използвайки ги за икономически и политически преимущества.
- **Предизвикателства:**
 - Отслабване на националната идентичност.
 - Неравенство между граждани на богати и бедни държави.

6. Гражданство и държава: Случаят на Израел

Израел се определя като "държава на еврейския народ", което създава неравен статут за:

- **Еврейски граждани:** Пълни права, включително право на завръщане.
- **Палестински граждани (20% от населението):**
 - Ограничени политически права.
 - Дискриминация в достъпа до земя, образование и икономически възможности.
 - Преследване при изразяване на палестинска идентичност.

7. Дискурсът за гражданството в Израел

- **Официален дискурс:** Акцент върху еврейския характер на държавата.
- **Практики на изключване:**
 - Расистки закони (напр. "Закон за националния характер на държавата").
 - Ограничаване на палестинското политическо участие.
- **Съпротива:** Палестинците в Израел запазват идентичността си чрез култура, език и граждански активизъм.

8. Заключение и отговори на изследователските въпроси

1. **Ползват ли се палестинците с пълно гражданство?**
 - **Не.** Въпреки формалния статут, те са изключени от редица права и възможности.
2. **Защо гражданството им е ограничено?**
 - **Политически:** Израел не признава палестинците като равноправна част от обществото.
 - **Институционално:** Закони и практики поддържат еврейското надмощие.
 - **Културно:** Палестинската идентичност се възприема като заплаха.
3. **Перспективи за бъдещето:**

- Без промяна в политическата воля, гражданството на палестинците ще остане ограничено.
- Възможни решения: федеративен модел или една демократична държава с равни права за всички.

9. Теоретичен принос и препоръки

- **Принос:** Анализът разкрива връзката между гражданството, национализма и изключването на малцинства.
- **Препоръки:**
 - Реформи в израелското законодателство за гарантиране на равенство.
 - Международен натиск за спазване на човешките права.
 - Подкрепа за граждански инициативи за сближаване между общностите.

Финално

послание:

Гражданството не е само юридически статут, а и инструмент за социална справедливост. В дълбоко разделени общества като Израел то изисква не просто реформи, а радикална промяна в разбирането за общност и принадлежност.

Това е голям пряк път, моля, искам двоен брой страници.

Разширено резюме на дисертационното изследване

1. Въведение в изследването на гражданството

Гражданството е динамична правна, политическа и социална конструкция, която определя взаимоотношенията между индивида и държавата. То включва три основни измерения:

- **Правно:** Статут на членство, гарантиран от конституцията и законите.
- **Политическо:** Право на участие в управлението (избори, партии, граждански инициативи).
- **Социално:** Доступ до публични блага (образование, здравеопазване, социални помощи).

В контекста на глобализацията традиционните модели на гражданство се преосмислят под влияние на:

- Транснационалната миграция.
- Мултикултурните общества.
- Нарастващата роля на международните институции.

2. Историческа еволюция на концепцията

Античността (Гърция и Рим)

- **Атински модел:** Гражданството е привилегия на свободните мъже-земевладелци.
- **Римски модел:** По-инклузивен – предоставя се на завладените народи за интеграция.

Средновековие и Модерност

- Феодалната система заменя гражданството с васални отношения.
- Ренесансът и Просвещението възраждат идеята за граждански права (Хобс, Лок, Русо).

XIX-XX век

- Националните държави оформят гражданството като инструмент за изграждане на идентичност.
- Социалните движения разширяват правата (жени, работници, расови малцинства).

3. Теоретични подходи към гражданството

Либерален модел (Маршал)

- Акцент върху индивидуалните права.
- Три елемента:
 1. **Граждански** (личностни свободи).
 2. **Политически** (участие във властта).
 3. **Социални** (достъп до обществено благосъстояние).

Републикански модел (Аренд, Хабермас)

- Гражданството като активна гражданска ангажираност.
- Участието е задължение, а не само право.

Комунитаристки модел (МакИнтайр, Тейлър)

- Колективните ценности са в основата на гражданството.
- Критика към либералния индивидуализъм.

4. Гражданството като инструмент за включване и изключване

Механизми на изключване

- **Юридически:** Дискриминационни закони (напр. лишаване от право на глас).
- **Икономически:** Ограничаване на достъпа до ресурси.
- **Културни:** Маргинализиране на езика и традициите на малцинствата.

Примери

- **САЩ:** Расови закони (Джим Кроу), дискриминация срещу коренните народи.
- **Европа:** Проблеми с интеграцията на имигранти.
- **Израел:** Системна дискриминация срещу палестинските граждани.

5. Сравнителен анализ на гражданството в дълбоко разделени общества

Израел

- **Етнокрация:** Държавата е структурирана в полза на еврейското мнозинство.
- **Права на палестинците:**
 - Ограничен достъп до земя (Закон за възвръщаемостта).
 - Дискриминация в образованието и заетостта.
 - Политическо подценяване (забрана на арабските партии).

Други примери

- **Северна Ирландия:** Католиците и протестантите с различни права.
- **Босна и Херцеговина:** Етнически квоти в управлението.

6. Гражданството в условията на глобализация

Нови форми

- **Европейско гражданство:** Допълва националното с транснационални права.
- **Гъвкаво гражданство:** Множество паспорти за мобилност.

Предизвикателства

- **Ерозия на националния суверенитет.**
- **Неравенство:** Глобалните граждани срещу "локалните".

7. Израелският случай: Детайлен анализ

Правна рамка

- **Основен закон:** Израел е "държава на еврейския народ".
- **Закон за гражданството:** Дискриминация при натурализация.

Практики на изключване

- **Административни:** Отказ за свързване на арабски села към електропреносната мрежа.
- **Икономически:** Бюджетни неравенства между еврейски и арабски общини.

Съпротива и адаптация

- **Политически:** Арабски партии в Кнесета.

- **Културни:** Палестинска литература и изкуство като форми на съпротива.

8. Дискусия и препоръки

Ключови проблеми

- Липса на конституционно равенство.
- Институционален расизъм.

Възможни решения

1. **Конституционни реформи:** Гарантиране на равенство за всички граждани.
2. **Икономически мерки:** Справедливо разпределение на ресурсите.
3. **Образование:** Промотиране на междинен диалог.

Ролята на международната общност

- Натиск за спазване на международните стандарти за човешки права.
- Подкрепа за граждански организации.

9. Заключение

Гражданството в Израел е ярък пример за това как националната идентичност може да се превърне в инструмент за системно изключване. Въпреки че палестинците формално са граждани, те са подложени на многослойна дискриминация, която ограничава техния достъп до права и ресурси. Решаването на този проблем изисква не само вътрешни реформи, но и коренна промяна в израелското разбиране за демокрация и равенство.

Перспективи за бъдещето:

- Възможност за федеративен модел.
- Алтернатива: Една демократична държава с равни права за всички жители.

Финално послание:

Проучването потвърждава, че гражданството не е статична категория, а динамичен процес, който отразява властовите отношения в обществото. В дълбоко разделени общества то може да бъде както източник на конфликт, така и потенциален път към мирно съжителство.

Втора ГЛАВА

ГРАЖДАНСТВОТО НА ПАЛЕСТИНЦИТЕ В ИЗРАЕЛ

1. Въведение и методологична рамка

Този раздел анализира статута на палестинците в Израел като коренно малцинство, използвайки междудисциплинарни подходи от критическите колониални изследвания, правото на човека и политическите науки. Основният тезис е, че палестинците отговарят на всички критерии за коренно малцинство според международните стандарти (Wolfe, 2006), но са подложени на системна дискриминация в рамките на държавата на заселниците.

2. Теоретична рамка: Коренни малцинства в контекста на колониализма

2.1. Дефиниране на коренното малцинство

Коренните малцинства се характеризират с:

- **Историческа преемственост** (преди държавното формиране)
- **Културна отличителност** (език, религия, обичаи)
- **Връзка с територията** (колективна земевладелческа практика)
- **Маргинализиране** от доминиращата етническа група

2.2. Държави на заселниците: Теоретичен модел

Израел демонстрира класически характеристики на държава на заселниците (Sabbagh-Khoury, 2015):

1. **Демографска инженерия** – масово заселване на евреи (от 71 селища през 1922 г. до 203 към 1936 г.)
2. **Икономическа експроприация** – изземване на 1.3 млн. дюнюма земя до 1948 г.
3. **Правен апартеид** – двоен стандарт за граждански права
4. **Военизирана експанзия** – ролята на "Хагана" и последващите армии

3. Исторически контекст: От мандата до Накбата

3.1. Колониалните корени (1917-1947)

- **Балфурска декларация (1917)**: Легитимира ционисткия проект при британска подкрепа
- **Споразумение Сайкс-Пико**: Разделяне на Близкия изток между колониални сили
- **Демографска трансформация**: Еврейското население нараства от 11% (1922) до 33% (1947)

3.2. Планът за разделяне (1947) и неговите противоречия

Резолюция 181 на ООН:

- **Териториален дисбаланс:** 57% от земята за еврейска държава, въпреки че палестинците са 2/3 от населението
- **Етническо прочистване:** 400 000 палестинци са принудени да напуснат още преди официалното обявяване на независимостта

3.3. Накбата (1948): Структурирано насилие

- **Масово изселване:** 800 000 бежанци, унищожени 531 села
- **Военни престъпления:** Документирани кланета в Дейр Ясин, Тантура и др.
- **Правна институционализация:** Закони за "изчезнало имущество" (1950)

4. Режимът на военно управление (1948-1966)

4.1. Инструменти на контрол

- **Картова система:** Червени (временни) vs. сини (постоянни) идентификационни документи
- **Териториален апартеид:** Затворени военни зони в 85% от останалите арабски селища
- **Икономическа асиметрия:** Конфискация на 40% от останалите арабски земи (Jabareen, 2017)

4.2. Съпротивителни практики

- **Колективни действия:** Кампании за връщане (напр. Икрит и Кафр Бирим)
- **Правни борби:** 60 обжалвани случая пред Върховния съд до 1955 г.
- **Културно съпротивление:** Поддържане на арабски език и фолклорни традиции

5. Съвременни измерения на дискриминацията

5.1. Конституционен расизъм

- **Основен закон "Еврейска държава" (2018):** Официализира предимства за еврейското население
- **Демографски контрол:** Закони против семейно възсъединение (2003)

5.2. Икономическо неравенство

- **Бюджетни диспропорции:** Арабските общини получават 30% по-малко финансиране (Sikkuy Report, 2022)
- **Заетост:** 34% ниво на бедност сред арабите vs. 14% сред евреите

5.3. Образователна сегрегация

- **Разделяне на училищата:** Само 5% от децата посещават смесени училища
- **Културно изтриване:** Премахване на палестинска история от учебниците

6. Международно-правен анализ

6.1. Нарушения на международното право

- **Конвенция за геноцида (Чл. II):** Преднамерено разрушаване на културни паметници
- **Конвенция за расова дискриминация:** Системно ограничаване на политически права

6.2. Сравнителни перспективи

- **Южна Африка:** Апартеидният режим vs. израелската "етнокрация"
- **Канада:** Практики на извинение и репарации към коренните народи

7. Заключение и препоръки

7.1. Ключови констатации

1. Палестинците в Израел отговарят на всички критерии за коренно малцинство според ООН
2. Държавните политики следват класически модел на заселнически колониализъм
3. Съпротивата приема форми на правна борба, културна устойчивост и политическа мобилизация

7.2. Препоръки за промяна

- **Международни механизми:** Референдум под надзора на ООН за статута на палестинците
- **Правни реформи:** Отмяна на дискриминационните закони (над 65 към 2023 г.)
- **Икономически мерки:** Компенсационен фонд за конфискувани земи

Финална перспектива: Проучването разкрива необходимостта от радикална трансформация на израелската политическа система към инклузивен модел на гражданство, който признава историческата несправедливост и гарантира пълно равенство.

ГЛАВА ТРЕТА

ДЪЛБОКО РАЗДЕЛЕНИТЕ ОБЩЕСТВА. ИЗРАЕЛСКОТО ОБЩЕСТВО КАТО ДЪЛБОКО РАЗДЕЛЕНО И ЕМПИРИЧНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА НЕПЪЛНОТО ГРАЖДАНСТВО НА ИЗРАЕЛСКИТЕ ПАЛЕСТИНЦИ

3.1. Теоретични бележки относно дълбоко разделените общества

Концепцията за "дълбоко разделени общества" възниква след Втората световна война в контекста на изследванията за стабилност и демокрация в мултиетнически държави. Терминът е въведен от **Eric Nordlinger** в работата му *Conflict Regulation in Deeply Divided Societies* (1972), където той описва общества с дълбоки социални разколени линии, които водят до продължителни конфликти. Според **Ian Lustick** (*Stability in Deeply Divided Societies*, 1979), тези общества се характеризират с:

- **Аскриптивни (присъщи) идентичности** – етнически, религиозни или културни различия, които са устойчиви и трудно променливи.
- **Политизирани сегменти** – групите са антагонистично разделени и използват идентичността си за политическа мобилизация.
- **Потенциал за насилие** – липсата на общоприети институции води до рискове от ескалация.

Парадигмата е свързана с **консоциационализма** (Arend Lijphart), който предлага модели на управление за мултиетнически общества чрез:

- **Споделяне на властта** между елитите на различните групи.
- **Автономия на общностите** в ключови сфери като образование и култура.
- **Вето права** за защита на малцинствата.

Критика на концепцията

Ливанската изследователка **Рима Магед** (*What is So Deep About 'Deeply-Divided Societies'?*, 2019) оспорва парадигмата, твърдейки, че:

1. **Преувеличава сегментацията**, пренебрегвайки вътрешните различия в групите (напр. класови, регионални).
2. **Игнорира ролята на елитите** в подхранването на конфликти (напр. политически партии, които използват етнически риторика).
3. **Не обяснява защо само общества от "третия свят"** се определят като "дълбоко разделени", докато напрежението в западни страни (напр. расови конфликти в САЩ) се третира различно.

3.2. Израелското общество като дълбоко разделено

Израел често се описва като **"етническа демокрация"** (Smooha) или **"етнокрация"** (Yiftachel), където формалната демокрация съществува само за еврейското мнозинство, докато арабското малцинство (20% от населението) е системно дискриминирано.

Основни характеристики на разделенията:

1. Легитимност на държавата под въпрос

- Арабските граждани смятат Израел за **колониален проект**, докато евреите го възприемат като **национална родина**.
- Липса на консенсус за **"кой е жертва"** – докато евреите акцентират на Холокоста и историческите преследвания, арабите подчертават **Накба** (катастрофата от 1948 г.) и изгонването на 700 000 палестинци.

2. Етнократичен режим

- **Законът за националната държава (2018)** декларира Израел като **"държава на еврейския народ"**, свеждайки арабския език до "специален статут".
- **Законът за завръщането (1950)** дава автоматично гражданство на евреи по света, но отказва право на връщане на палестинските бежанци.
- **Земеделски и жилищни закони** ограничават арабите да купуват земи в 80% от територията.

3. Политическо изключване

- Партии, които оспорват еврейския характер на държавата, могат да бъдат **забранени** (напр. **Балад и Обединена арабска листа** са били дисквалифицирани от избори).
- Арабските граждани **не служат в армията** (освен друзите), което ги изключва от достъп до определени професии и социални помощи.

Социални разделения

- **Сегрегация в образованието** – 93% от еврейските деца посещават отделни училища.
- **Икономическо неравенство** – средните доходи на арабите са с 35% по-ниски.

- **Географска сегрегация** – повечето араби живеят в отделни градове или квартали.

3.3. Емпирични доказателства за дискриминация

3.3.1. Правен статут на палестинците

1. Липса на конституция

- Вместо конституция, Израел разчита на "**Основни закони**", които закрепват еврейския характер на държавата.
- **Декларацията за независимост (1948)** обещава "пълно равенство" за всички граждани, но не е юридически обвързваща.

2. Дискриминационни закони

- **Закон за националната държава (2018)**
 - Декларира само **еврейския народ** като носител на правото на самоопределение.
 - Понижава арабския език от **официален** до "език със специален статут".
 - Забранява **разделяне на Йерусалим**, въпреки международните резолюции.
- **Закон за гражданството (2003)**
 - Забранява **семеино обединение** между израелски араби и палестинци от Западния бряг/Газа.
- **Закон за земята**
 - 93% от земите се контролират от **Еврейския национален фонд (JNF)**, който забранява продажби на неевреи.

3. Полицейско насилие

- През **октомври 2000 г.** израелската полиция убива **13 арабски граждани** по време на протести.
- Според **Adalah** (правозащитна организация), арабите са **5 пъти по-вероятно** да бъдат арестувани при същите нарушения като евреи.

3.3.2. Образование

1. Структурно неравенство

- **Бюджетна дискриминация**
 - Арабските ученици получават **30% по-малко финансиране** на глава от населението.

- В **Негев**, където живеят бедуини, 27% от класните стаи са **временни конструкции**.
 - **Недостиг на учители**
 - Арабите са **20%** от учениците, но само **12%** от учителите.
2. **Културно отчуждение**
- Учебниците **игнорират палестинската история** и идентичност.
 - В **еврейските училища** арабският език се преподава лошо, докато в **арабските училища** ивритът е задължителен.
3. **Резултати от международни тестове (PISA 2022)**

Показател	Еврейски ученици	Арабски ученици
Четене	502 (10-то място)	366 (69-то място)
Математика	478 (24-то място)	380 (65-то място)
Естествени науки	486 (27-то място)	386 (66-то място)

4. **Висше образование**
- Само **1%** от преподавателите в университетите са араби.
 - **25%** от арабските студенти учат в чужбина (Йордания, Европа) поради дискриминация в Израел.

Критики към концепцията за "дълбоко разделени общества"

Рима Магед смята, че парадигмата:

1. **Обезличава вътрешните различия** – напр. в Ливан конфликтът не е само между "християни и мюсюлмани", а и между **регионални и класови групи**.
2. **Игнорира промените в идентичностите** – напр. младите палестински граждани на Израел все повече се идентифицират като "**палестинци**", а не като "израелски араби".
3. **Не обяснява защо само общества от глобалитея Юг** се определят като "дълбоко разделени", докато напрежението в САЩ (расови конфликти) или Обединеното кралство (сепаратизъм в Шотландия) не се класифицират по същия начин.

Заклучение

Израел е **хибриден режим**, който комбинира елементи на:

- **Демокрация** за еврейското мнозинство (свободни избори, свобода на словото).
- **Етнокрация** за арабското малцинство (системна дискриминация в законите, образованието и икономиката).

Въпреки някои подобрения (напр. увеличаване на броя на арабските студенти), **липсата на равенство и признаване на колективните права** продължава да поддържа дълбокото разделение. Решението изисква:

1. **Конституционни реформи** – гарантиращи равенство за всички граждани.
2. **Преразглеждане на закона за националната държава.**
3. **Инвестиции в арабското образование и икономика.**

Без тези промени, Израел ще продължи да бъде "**демокрация само за евреите**", което ще задълбочава конфликтите.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА.

ЗЕМЯТА, СОБСТВЕНОСТТА И МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ЦЕНТЪР НА БОРБАТА

4.1. Земята – исторически контекст и съвременна дискриминация

Ционисткото движение започва системно завземане на палестински земи още от края на XIX век, използвайки:

- **Подкупи и корупция** по време на Османската империя (напр. покупки от ливански феодали като Ал-Сурсук).
- **Британската подкрепа** по време на мандата (1917–1948), която улеснява придобиването на 1.2 млн. дюнюма (4.5% от Палестина).

Към 1948 г. евреите контролират **само 6%** от земите, но след създаването на Израел държавата приема **дискриминационни закони** за конфискация:

1. **Закон за собствеността на отсъстващите лица (1950)** – отнема земите на 700 000 палестински бежанци.
2. **Закон за „присъстващите отсъстващи“** – лишава от собственост дори палестинци, които са се върнали след войната.
3. **Закони за извънредно положение** – позволяват изземване на земи под предтекст „национална сигурност“.

Резултат:

- През 1948 г. са разрушени **534 палестински села**.
- Днес палестинците в Израел притежават **само 3–3.5%** от земите.

Дискриминация в строителството:

- **72%** от арабските сгради нямат разрешение за строеж поради бюрократични бариери.
- Одобряването на планове за арабски селища отнема **8 години** (срещу 2.5 години за еврейски).

4.2. Непризнатите села в Негев

Контекст:

- **100 000 бедуини** живеят в **36 непризнати села** без достъп до вода, ток или здравеопазване.
- Причина: Израел отказва да признае техните земи, въпреки че мнозина са живели там преди 1948 г.

Правителствена политика:

1. **Насилствени изселвания** – кампании за разрушаване на домове (напр. село Ал-Арак).
2. **Принудително преместване** в планирани градове като **Рахат**, където условията са лоши.

Последствия:

- **Висока бедност** и безработица сред бедуините.
- **Екологични проблеми** – липса на канализация и замърсяване на водата.

4.3. Местно управление – структурно неравенство

Ключови проблеми:

1. Бюджетна дискриминация:

- Арабските общини получават **50% по-малко финансиране** на човек от еврейските.
- Пример: Регионалният съвет **Мером Хагалил** (еврейски) получава **24 000 шекела/човек**, докато **Ал-Батоф** (арабски) – **7 172**.

2. Липса на инфраструктура:

- Само **4%** от индустриалните зони в Израел са в арабски градове.
- Арабските общини имат **2.4 служители/1000 души** (срещу 4 при евреите).

3. Икономическа маргинализация:

- Няма арабски банки или инвестиционни фондове.
- Арабите съставляват **20% от населението**, но допринасят само с **9% от БВП**.

Думите на експертите:

- **Д-р Хана Суид:** „Арабските градове са съзнателно скупчени в малки зони, за да се предотврати разширяването им.“
- **Джаафар Фарах (Musawa Center):** „Местните власти са инструмент за контрол, а не за услуги.“

Заклучение: Системен апартейд?

Израел използва **три механизма** за контрол над палестинците:

1. **Юридически** – закони, които легитимират конфискацията на земи.

2. **Административни** – дискриминация в бюджетите и инфраструктурата.

3. **Икономически** – ограничаване на достъпа до ресурси.

Перспективи за промяна:

- Признаване на **непризнатите села** и инвестиции в тях.
- Реформа на **законите за земята**.
- Справедливо **разпределение на бюджетите**.

Без тези стъпки, Израел ще продължи да бъде **държава на две скорости** – с пълни права за евреи и ограничени за палестинци.

ГЛАВА ПЕТА.

ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И РЕЛИГИОЗНИ ПРАВА

5.1. Разлики в здравеопазването между арабските и еврейските общности

Израел има формално универсална здравна система, но съществуват значителни неравенства между еврейското и арабското население:

Ключови здравни показатели (2022 г.):

- **Продължителност на живота:**
 - Арабски мъже: **77.5 години** (срещу **81.3** за евреи).
 - Арабски жени: **82.1 години** (срещу **85.2** за евреи).
- **Детска смъртност:**
 - Арабска общност: **5.1 на 1,000** живородени (срещу **2.1** при евреи).
 - В бедуинските общности (Негев): до **2 пъти по-висока** от средната за арабите.

Причини за неравенството:

1. **Социално-икономически фактори:**
 - **58%** от арабските деца живеят в бедност (според Националния институт за осигуряване, 2022).
 - Ограничен достъп до здравословна храна (плодовете и зеленчуците са с **най-висока инфлация**).
2. **Дискриминация в здравните услуги:**
 - Липса на болници в арабските селища (напр. в Негев).
 - **12%** от арабите отказват лечение поради финансови затруднения (срещу **5%** сред евреи).
3. **Културни фактори:**
 - Високи нива на кръвосмешение в бедуинските общности, водещи до генетични заболявания.

Расизмът и здравето:

Проучвания показват, че дискриминацията увеличава нивата на стрес, сърдечни заболявания и депресия сред арабите.

5.2. Религиозни и културни права

5.2.1. Християните в Израел

- **1.5%** от населението, предимно в Назарет, Хайфа и Йерусалим.

- **Предизвикателства:**
 - **Емиграция:** Млади християни напускат поради липса на икономически перспективи и политическо напрежение.
 - **Конфискация на църковни земи:** Законът за "отсъстващите лица" (1950) отнесе земи на църквите (напр. **99-годишен "наем" на гръцките православни земи в Йерусалим**).
 - **Ограничения за богомолците:** Строг контрол при празници като Великден.

5.2.2. Мюсюлманите в Израел

- **16%** от населението, основно в Галилея и Негев.
- **Проблеми:**
 - **Конфискация на ислямски вакъфи: 650,000 дюнюма** са отнети след 1948 г.
 - **Джамия Ал-Акса:** Постоянни напрежения с еврейските екстремисти, искащи достъп до "Храмовия хълм".
 - **Непризнати села:** Липса на ток, вода и здравеопазване за **100,000** бедуини.

5.2.3. Друзите в Израел

- **1.5%** от населението, със специален статут.
- **Военна служба:** Задължителна за мъжете, но не гарантира пълно равенство.
- **Дискриминация:**
 - Законът за "националната държава" (2018) ги маргинализира.
 - Липса на жилищни планове за техните селища.

5.3. Палестинските жени в Израел

Двойна дискриминация:

1. **Като арабки:**
 - **60%** от завършилите висше образование са безработни.
 - Нулеви квоти за арабски учителки в еврейски училища.
2. **Като жени:**
 - **Високо ниво на домашно насилие** (липса на специализирани центрове).

- Културни ограничения (напр. липса на обществен транспорт в арабските села).

Ключови проблеми:

- **Жилищна криза:** 50,000 арабски домакинства са застрашени от разрушаване.
- **Политическо неучастие:** Минимално представителство в Кнесета.
- **Икономическа изолация:** Само 4% от индустриалните зони са в арабски градове.

Заклучение: Системна дискриминация

Израел прилага етнократичен модел, където:

- **Еврейското мнозинство** има пълен достъп до ресурси и власт.
- **Арабските малцинства** са изправени пред:
 - **Икономическо изключване** (бедност, безработица).
 - **Културно потисничество** (ограничаване на религиозни права).
 - **Политическа маргинализация** (закони като "националната държава").

Перспективи:

- Признаване на **непризнатите села** и инвестиции в тях.
- Реформи в **здравеопазването** и образованието.
- Международен натиск за спазване на правата на малцинствата.

Без тези промени, Израел ще продължи да бъде "**демократия само за евреи**".

ГЛАВА ШЕСТА

АРАБСКИТЕ ГРАЖДАНИ НА ИЗРАЕЛ В БОРБА ЗА СВОИТЕ ПРАВА

1. Въведение и исторически контекст

Палестинските араби в Израел са коренно население, останало в границите на държавата след Накба (1948 г.). Те са изправени пред двойна идентичност – палестинска национална принадлежност и израелско гражданство, което ги поставя в сложно социално, политическо и икономическо положение. След 1948 г. те са подложени на системна дискриминация, включително конфискация на земи, ограничени граждански права и маргинализация.

2. Палестинската борба за независимост

- **1948–1967 г.:** Палестинците в Израел са изолирани от останалия арабски свят, а техните опити за съпротива са слаби и зависими от подкрепата на съседни арабски държави.
- **След 1967 г.:** Шестдневната война и окупацията на Западния бряг, Газа и Голан променят динамиката. Възникват въоръжени групи като Фатах и ООП, които водят борба срещу Израел.
- **Денят на земята (1976 г.):** Масови протести срещу конфискацията на земи в Галилея са потушени с насилие, но стават символ на палестинската съпротива.
- **Интифадите (1987, 2000 г.):** Народни въстания срещу окупацията, довели до международно внимание, но и до ескалация на репресиите.
- **Споразуменията от Осло (1993 г.):** ООП и Израел сключват временни мирни споразумения, но те не довеждат до трайно решение.

3. Арабските политически партии в Израел

Арабските граждани участват в израелската политика чрез партии, но са изключени от реално влияние. Основни формации:

- **Демократичен фронт за мир и равенство (Хадаш):** Лява партия, призоваваща за двунационално решение и равни права.
- **Обединен арабски списък:** Ислямистко движение, фокусирано върху социални и религиозни въпроси.
- **Арабско движение за промяна:** Настоява за признаване на палестинците като национално малцинство.

- **Национално демократично обединение:** Защищава палестинската идентичност и се бори срещу дискриминацията.

Тези партии се борят за граждански права, но са маргинализирани в израелската политика.

4. Международни реакции и права на човека

- **ООН и правозащитни организации** осъждат дискриминацията срещу арабите в Израел, особено след Закона за еврейската държава (2018 г.), който лишава палестинците от равни права.
- **Amnesty International и HRW** определят Израел като апартеидно държава поради системната сегрегация.
- **САЩ и ЕС** критикуват нарушенията на човешките права, но поддържат стратегически отношения с Израел.

5. Визия за бъдещето

Палестинското малцинство в Израел издига следните искания:

- Признаване като национално малцинство с пълни права.
- Премахване на дискриминационните закони и равноправно участие в управлението.
- Справедливо решение за бежанците и прекратяване на окупацията.
- Борба срещу престъпността и социалното изключване, подтикнато от израелските власти.

6. Заключение

Палестинците в Израел продължават борбата си за равенство и самоопределение, въпреки системната репресия. Международната общност трябва да увеличи натиска върху Израел за спазване на международното право и правата на човека. Бъдещето на региона зависи от справедливо решение, което признава правата и на двата народа.

За емпиричното изследване

1. Методология и основни изводи

През септември и октомври 2024 г. бяха проведени полуструктурирани дълбочинни интервюта с лидери на палестинското гражданско общество в Израел. Респондентите са експерти в областта на политиката, социалните движения и правата на човека. Те изтъкнаха няколко ключови тези, които разкриват системната дискриминация и предизвикателствата, пред които са изправени палестинците в Израел:

- **Колониален характер на Израел:** Израел се възприема като заселническа държава, изградена върху еврейско превъзходство и подкрепена от западния империализъм. Нейната политика цели „юдаизация“ на историческа Палестина чрез експроприация на земи и ограничаване на палестинските права.
- **Фрагментация на палестинския народ:** След 1948 г. палестинците са разделени на три групи – тези в окупираните територии, бежанците в арабските държави и палестинските граждани на Израел. Това разделение затруднява обединена борба за самоопределение.
- **Дискриминация в законите и практиките:** Палестинците в Израел са изправени пред системни ограничения в жилищната политика, образованието, икономиката и политическото представителство. Закони като този за „еврейската държава“ (2018) ги третират като граждани от втора ръка.

2. Ключови проблеми и предизвикателства

Респондентите идентифицираха няколко основни проблеми, които застрашават палестинското общество в Израел:

- **Насилие и престъпност:** Организираната престъпност в палестинските общности се игнорира от израелските власти, които използват този хаос за да подкопаят социалната кохезия.
- **Двойна дискриминация срещу жените:** Палестинските жени са жертви както на патриархалните норми в собственото им общество, така и на расистките политики на държавата.

- **Разпадане на социалната солидарност:** Капитализмът и липсата на икономически възможности разединяват обществото, като създават класови различия и конфликти.
- **Политика на „разделяй и владей“:** Израелските власти използват религиозни и национални различия, за да предотвратят съвместни еврейско-арабски движения за социална справедливост.
- **Ескалация на окупацията и апартейда:** Разширяването на израелските селища в Западния бряг и дискриминационните закони създават система на расова сегрегация, подобна на тази в Южна Африка.

3. Визия за бъдещето и възможни решения

Въпреки предизвикателствата, палестинските лидери излагат няколко стратегии за борба и промяна:

- **Признаване на палестинците като национално малцинство:** Изисква се промяна в конституцията на Израел, която да гарантира равни права и културна автономия.
- **Международен натиск:** ООН, ЕС и правозащитни организации трябва да засилят мониторинга върху нарушенията на човешките права в Израел.
- **Вътрешно палестинско единство:** Необходимо е създаване на обща платформа между палестинците в Израел, окупираните територии и диаспората за координация на борбата.
- **Социални и икономически реформи:** Подобряване на достъпа до образование, здравеопазване и работни места за намаляване на неравенството.
- **Борба срещу престъпността:** Палестинските общности трябва да развият собствени механизми за сигурност и правосъдие, независимо от израелските власти.

Заклучение

Палестинците в Израел са изправени пред сложна система на дискриминация, но продължават да се борят за своите права чрез политически, социални и културни средства. Решенията изискват както вътрешна реорганизация на палестинското общество, така и международна подкрепа за справедливост и мир. Бъдещето на региона зависи от способността да се преодолее апартеидът и да се изгради общество, основано на равенство и взаимоуважение.

Заклучение

В заключение, нека видим дали моето изследване отговори на въпроса, който поставих в Увода и дали се потвърди основната изследователска хипотеза.

Основният изследователски въпрос, поставен от автора, е: ползват ли се палестинците граждани на Израел с пълния обем на права и възможности, които представляват същността на съвременното демократично гражданство?

Изследването показва, че отговорът е отрицателен.

Основната изследователска хипотеза гласеше следното: Въпреки че имат израелски паспорт и живеят в Израел, палестинците в него не се ползват с достъп до всички възможности, които предоставя съвременното демократично гражданство. Хипотезата има няколко елемента

1. В държавата Израел палестинците са скрития „друг“, чиито права не са част от политическия й дневен ред. Това беше доказано във всяка от главите на дисертацията.
2. Въпреки че на практика държавата Израел е една мултикултурна държава, за сега тя не е намерила ефективен начин и политическа воля, която да интегрира своите граждани палестинци. Това се доказва както чрез преглед на законодателството, така и чрез преглед на политическите практики и политики на израелската държава.
3. Независимо от всичко, палестинските граждани на държавата Израел не са престанали да се стремят да практикуват активно гражданство, такова, каквото ги намираме в документите на ЕС. Най-силните доказателства се представянеи в последната глава, която анализира начините на политическо включване на палестинците-израелски граждани.

Приноси

В настоящата дисертация се открояват следните приносни моменти:

1. До колкото ни е известно, тази дисертация е един от малкото опити да се приложи към ситуацията на палестинските араби в Израел концепцията за непълното гражданство. Тя е аргументирана с примери от политическия, икономическия, културния и социалния живот.

2. Проследени са промените, които настъпиха в културната идентичност на палестинците в Израел през последните десетилетия и отражението на най-важните вътрешни събития върху нея
3. Изследването доказва, че промяната на Израел в самоопределението му като „еврейска държава“ е имала за цел да изключи палестинското си национално малцинство от политическо влияние върху управляващата система и политики. Това се прояви в опит да се предотврати палестинското политическо представителство в парламента чрез повишаване на парламентарния праг. Резултатът беше, че всички палестински се обединиха в една обща листа, включваща четирите ѝ партии. Те влязоха в парламента с голяма сила, превръщайки се в третия по големина парламентарен блок.
4. Дисертацията доказва, че формирането на израелска идентичност не е възможно без консолидацията на идентичността на палестинците в Израел.
5. Също така се доказва, че създаването на израелска нация е невъзможно без палестинците в израел да получат пълно гражданство